

آداب و رسوم نامانوس ژاپنی ها

«آن چه که برای خارجی ها نیاز به توضیح دارد»

مرجع:

しぐさから読みとく

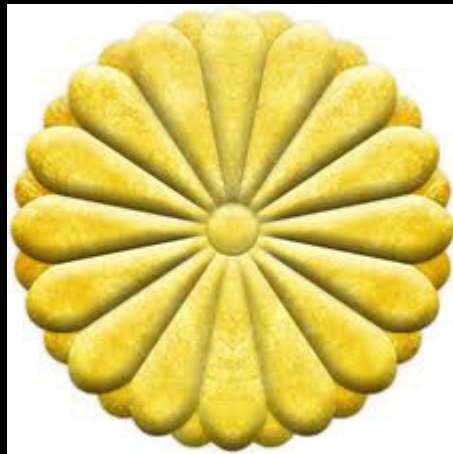
日本人の不思議

素朴な疑問探究会「編」、河出書房新社—2013年9月1日

جمشید جمشیدی

علت علاقه ی شدید ژاپنی ها به گل داودی؟

گل داودی گل اصیل و محصول ژاپن نیست. در عصر نارا از چین وارد ژاپن می شود. بزودی مورد علاقه ی ژاپنی ها قرار گرفته، به اندازه ای که تبدیل به آرم امپراتوری ژاپن می شود! گل داودی از گلبرگ های ترکیب شده است که شعاع خورشید را تداعی می کند، و از این خاطر به نماد خدای خورشید "آماتراس" در باورهای آئین شینتو تبدیل می شود.

奈良時代 = Nara era (710-784AD)

菊の花 = kiku-no-hana = Chrysanthemum

ژاپنی ها با دست کشیدن روی سر کودکان آن ها را مورد محبت و نوازش قرار می دهند!

ژاپنی ها عادت دارند روی سر کودکان دست بکشند.
دست کشیدن روی سر کودکان نشانه تشویق و ابراز محبت نسبت به آن
هاست.

بر عکس کشورهای متعصب اسلامی که باور دارند چون الطاف خداوند
روی سر نزول می کند، هرگز جایز نیست روی سر کسی دست کشید.

پیروان تایلندی آئین بودا سر را مقدس می شمارند و از دست کشیدن
روی سر امتناع می کنند.

چرا ژاپنی ها دست نمی دهند؟ عادت دارند تعظیم کنند؟

ظاهراً تعظیم کردن در ژاپن تاریخ 1500 ساله دارد. در عین آن که هم دست دادن و هم تعظیم کردن ادای دوستی و احترام نسبت به دیگری است، ولی آن چه که در تعظیم می تواند تحقق پیدا کند با دست دادن قابل تحقق نیست. و آن رعایت بزرگی و کوچکی است که با تعظیم می تواند بیان شود ولی دست دادن صرف این خصلت را ندارد. دو طرف با دست دادن در حالت تساوی با هم برخورد می کنند، حال آن که سطحی و عمیق بودن تعظیم می تواند بیان رعایت کوچک و بزرگی را در خود حفظ کند. کارمند یک شرکت در مقابل رئیس شرکت تعظیم عمیق می کند، رئیس با تعظیم سطحی جواب او را می دهد.

در محیط نظامی پرسنل دون پایه در مراسم رسمی مجبور است تا خروج رئیس از حالت تعظیم بیرون نیاید.

تبادل کارت شناسائی ژاپنی از معنای وسیعی برخوردار است!

تبادل کارت شناسائی در ژاپن بسیار رواج دارد. مخصوصا کارمندان شرکت های تجاری به این عادت سخت پایبندند. کارت شناسائی محدود به معرفی در حد نام و نشان نیست، مقام و موقعیت یکدیگر در شرکت تجاری بوسیله این کارت ها اطلاع رسانی می شود. نوعی فخر فروشی و تاکید بر موقعیت بالا نسبت به موقعیت پائین تر است.

رعایت سلسله مراتب در بیان واژه "من"!

واژه های بسیاری به معنای "من" وجود دارد که کاربردهای متفاوتی دارند. نسبت به شخصی که با او صحبت می کنید لازم است از واژه مناسب "من" استفاده کنید. "من" بی نزاکت، "من" معمولی و خودمانی، "من" دلبرانه، "من" مودبانه، "من" محترمانه، "من" متواضعانه و غیره وجود دارد.

私 (わたし=Watashi)、俺 (おれ=Ore)、僕 (ぼく=Boku)、わし (=Washi)、わたくし (Watakushi)、あたし (Atashi)、我が輩 (わがはい=Wagahai)、小生 (しょせい=Shosei)、拙者 (せっしゃ=Sessha)、

چرا ژاپنی ها علاقه زیاد دارند سن طرف را بدانند؟

سن شخص معیاری برای قضاوت ادب گفتار و رفتار بحساب می آید. استفاده از واژه ها در گفتگو با اشخاص قاعده مند است. انتخاب واژه ها در برخوردهای فردی می تواند عاری از نزاکت، معمولی و خودمانی، محترمانه، متواضعانه و غیره باشد. با فرد کوچکتر یا دون پایه ممکن است تبادل واژه ها معمولی تر و خودمانی تر از شخصی باشد که مسن تر یا دارای منصب و مقام و جایگاه بالاتری است، در این موارد کاربرد واژه های محترمانه و متواضعانه تر از الزامات است

ژاپنی ها حتا غمگین هم باشند سعی می کنند لب خند بزنند و خود را خوشحال نشان بدهند.

ژاپنی ها غم و ناراحتی را حمله شیطان و ارواح خبیثه می دانند تا شخص را ناتوان کرده از پا بیاندازند. در مقابل تنها راه مقاومت و پیروزی بر غم، لب خند زدن و خوشحالی است که احیانا شیطنت شیطان را خنثی می کند.

ژاپنی ها هم در روز عید به کودکان پول هدیه می دهند!

هدیه پول به کودکان در روز سال نو یادمان هدیه دادن بزرگتر به کوچکتر به نشانه عنایت و نوازش وی بوده است. بزرگترها لزوماً به معنای سالمندترها و کوچکترها به معنای جوان ترها نیست اگرچه رابطه میان این دو نیز مهم بوده است. در قرن های پیش قدرتمندان از جمله اربابان و سرداران و فرماندهان بودند که به زیردستان خود هدیه می دادند. هدیه ها بیشتر از نوع اجناس بوده است. اگرچه این رسم اکنون در میان بزرگ سالان منسوخ شده است ولی بنیان های آن در رسم هدیه دادن به کودکان به ارث رسیده است. لازم است دقت شود که خود هدیه دادن به بچه ها ضمناً تاکتیکی برای تعمیق و ادامه دوستی میان خانواده ها نیز هست.

عرفی بودن "کُهِ های" و "سِنِ پای" در روابط انسانی ژاپن!

مفهوم "کُهِ های" (後輩 = kouhai)، "سِنِ پای" (先輩 = senpai) یا کوچکتر و بزرگتر در مراکز گوناگون در زمینه مناسبات انسانی بوفور بکار گرفته می شود، و از معنای بسیار ژرفی نیز برخوردار است. کافی است شخص تنها مدتی از دیگری دیرتر در جایگاه مسئولیتی قرار گیرد و آنکه می شود "کُهِ های" با تحمیل بار سنگین دون تری و زیردستی و در نتیجه حرف شنوائی. زیردست ناچار به حرف شنوائی و تابعیت از بالادست یا "سِنِ پای" خود می شود. تعهد به رابطه "کُهِ های" و "سِنِ پای" برقراری نظم است، آرامشی کیفی و تضمینی برای رشد و تعالی فرد و جمع و خلاصه مجموعه ای که آن ها به آن تعلق دارند. پدیده "کُهِ های"، "سِنِ پای" میراث پایداری از اصول اخلاق وارداتی کنفوسیونی است که در وهله اول ضامن فریبگی شرکت های تولیدی و تجاری است.

علاقه ژاپنی ها به اجناس “براند” نشانه ی چیست؟

ژاپنی ها نسبت به مردم کشورهای دیگر گرایش مفرطی به خریدن اجناس مارک دار خارجی یا همان “براندها” را دارند. فروش اجناس مارک دار خارجی در ژاپن بالاترین رکورد را داراست. در صورتی که اجناس مشابه ژاپنی با کیفیت برتر و قیمت مناسب تر وجود دارد اما برای آن ها جنس مارک دار خارجی از جذابیت بیشتری برخوردارست. در عرف جامعه جنس مارک دار از پرستیژ و اهمیت بیشتر برخوردارست. دارنده جنس مارک دار خود را نسبت به دوستان و آشنایان در سطح بالاتر عرضه می کند و همزمان می تواند فخر بفروشد.

تمایل به داشتن براند ها مصداق “همرنگ جماعت شدن” است، نوع فرهنگی که ریشه آن را باید در تربیت سختگیرانه ی اولیای کودکان جستجو کرد. اهمیت بیش از پیش به جمع دادن و بی توجهی به رشد شخصیت مستقل فردی شاخصه نوع تربیت در خانواده ژاپنی شناخته شده است.

ژاپنی ها زیاد عادت ندارند آب بینی خود را بگیرند، تا می توانند بالا می کشند!

بر خلاف خارجی ها که بی تعارف در هر کجا که باشند آب بینی را حتا با صدای بلند می گیرند ژاپنی ها از گرفتن آب بینی اکراه دارند. آن ها آب بینی خود را تا می توانند بالا می کشند تا از ریزش آن جلوگیری کنند. آن ها از توجه دیگران در صورت گرفتن آب بینی در منظر عمومی نگرانند. اصولا ژاپنی ها از چشمگیر شدن و مورد توجه قرار گرفتن در جمع احساس نا امنی و تشویش می کنند. تا می توانند سعی می کنند به کنجی گوشه گیرند و فردیت خود را وانمود نکنند.

فواره چون بلند شود سرنگون شود. 出る杭は打たれる。

ژاپنی ها معمولاً دسته جمعی مسافرت می کنند!

اگر در خارج گروهی از مسافری را مشاهده کردید که دوربین به گردن با هم سرگرم بازدید هستند شک نکنید که همگی ژاپنی هستند! این منظره شاخص مسافری ژاپنی شناخته شده است.

ظاهراً عادت ژاپنی ها که گروهی مسافرت کنند از عصر ادو به یادگار مانده است. اما خارج رفتن ژاپنی ها بشکل گروهی نتیجه نگرانی و ترس از بد فهمی و یا نفهمی فرهنگ و نُرْم های جاری در خارج است. کلا ژاپنی ها وجود خود را در جمع جستجو می کنند، از استقلال فردی و اعتماد به نفس ضعیفی برخوردارند.

عادت پاره کردن شکم در میان سامورائی ها به عنوان روش خودکشی!

سامورائی فکر می کرد روح در شکم جای دارد و از راه پاره کردن شکم (هاراکیری یا سه پوکو) روح خود را می گشتند و بدینوسیله عمل خودکشی را انجام می دادند. خودکشی قبل از کشته شدن بوسیله کسی نشانه شجاعت سامورائی بشمار می آمده است.

腹切り = harakiri
切腹 = seppuku

چرا خانم ها موقع خندیدن دست خود را جلو دهانشان می گیرند؟

در باورهای باستانی دهان کوچک نشانه زیبایی قلمداد می شده است. در باورهای سنتی زن هائی که بی ملاحظه دهان باز می کنند و قهقهه می زنند جذابیت ندارند.

از این جهت است که آن ها هنگام خندیدن دست خود را جلوی دهان می گیرند تا گشادگی دهان را به پوشانند.

علت "سه زان" نشستن ژاپنی ها؟

سنت "سه زان" نشستن با وجود این که سبب خوابرفتگی پاها و طاقت فرسا نیز هست همچنان رواج دارد. این سنت نشستن در اوایل در میان زنان مرسوم بوده است. لباس زنان مخصوصا در عصر "موروماچی" طوری بوده است که اگر پا دراز می کردند یا چهار زانو می نشستند عورت آن ها نمایان می شد و بی ادبی بود. بنابراین پاها را زیر باسن جمع می کردند و زانوها را در جلو بهم نزدیک می گذاشتند تا شکاف میان پاها بسته شود. این سنت نشستن در ضمن در میان مردانی که بکار مراسم تشریفاتی چای یا "چادو" می پردازند رواج دارد.

正座 = seiza

室町時代 = Muromachi era (1334-1553)

سمت چپ برای ژاپنی ها همیشه خوش یمن و از سمت راست مهمتر است!

ژاپنی ها هنگام تعظیم عمیق با پائین آوردن سر، دست چپ خود را روی دست راست قرار می دهند.

وزیر دست چپ از وزیر دست راست مقام بالاتری دارد.

اقلام خوراکی در سینی غذا همیشه پلو دست چپ جلوتر و بقیه خوراکی ها در دست راست عقب تر قرار داده می شود.

سامورائی شمشیر خود را در سمت چپ کمر جا می دهد.

پیاله ی ساکی باید همیشه در دست چپ منتظر عنایت ساکی باشد.

باور اهمیت سمت چپ ریشه در استوره ها دارد. تولد خدایان در استوره ها همیشه به ترتیب از سمت چپ صورت می گرفته است.

علت رانندگی از سمت چپ در ژاپن؟

سامورائی ها شمشیر خود را ابتداء طرف چپ کمر می بستند ولی در سمت راست خیابان تردد می کردند. اما پی بردند زمانی که در خیابان راه می روند امکان دارد به کسی برخورد کنند و احيانا سبب درگیری شوند. بنابراین سعی کردند از طرف سمت چپ حرکت کنند تا با کسی برخورد نکنند. این سنت از طرف چپ حرکت کردن در رانندگی هم زنده شده است. البته تاثیر فرهنگ رانندگی انگلستان در ژاپن را نباید انکار کرد.

侍 = Samurai

نحس بودن عدد چهار "شی"!

تلفظ عدد چهار و واژه مرگ هر دو همسان و "شی" است.
بنابراین تلفظ عدد چهار به جهت این همگونی نحس و بد یمن
شمرده می شود.

در بیمارستان اطاق شماره چهار و اعدادی که چهار دارد
نداریم. عدد چهار در آپارتمان ها، صندلی ها و پلاک ماشین و
غیره هم استفاده نمی شود.
اما عدد چهار "یون" و "یوتسو" مورد استفاده دارد.

四 = shi

死 = shi

دندان های کج و نامرتب نشانه زیبایی در ژاپن!

زنان کمتر دیده می شود که مایل باشند دندان های کج و نامرتب خود را اصلاح کنند.

کج و نامرتب بودن دندان ها در زنان ژاپنی بر خلاف غرب لزوماً زشت نیست، بلکه نشانه ظرافت و زیبایی شناخته شده است.

گفته می شود در عصر ادو چون مردم عادی بیشتر خوراکی های سخت و خام می خوردند از دندان های سالم و محکم تری برخوردار بودند. اما ثروتمندان به جهت خوردن خوراکی های نرم و پخته دندان های ضعیف و کج و نامرتب داشتند. برداشت زیبایی از دندان های کج و نامرتب یادگار این دوران است.

八重齒 = ya-e-ba

江戸時代 = Edo era (1603-1868AD)

چرا ژاپنی ها علاقه دارند بجای تخت از لحاف و تشک روی تاتامی استفاده کنند؟

علت را در تنگ بودن خانه ها دانسه اند. لحاف و تشک را می توان هر لحظه بطور دلخواه انداخت و جمع کرد و از فضای اطاق موثرتر استفاده کرد. در صورتی که تغییر مکان تخت خواب ساده نیست. ضمنا خانه های ژاپنی مرطوب است و لازمست لحاف و تشک را جلوی آفتاب پهن کرد تا خشک شود.

علت این که زنان ژاپنی به داشتن پوست سفید مصر هستند چیست؟

آرایش زنان ژاپنی غلیظ است و علت آن هم بخاطر داشتن پوست سفید در انظار است.

ریشه این عادت را در نوع آرایش زنان عصر "هی آن" می دانند. در این دوران آرایش در میان زنان اشراف و سرداران معمول بوده است. چون رابطه زناشویی در تاریکی شب و بدون داشتن امکانات نور کافی صورت می گرفته است رنگ سفید زنان زیبا جلوه می کرده، بنابراین در میان مردان از محبوبیت برخوردار می شود. آرایش غلیظ و سفید کردن صورت توصیه می شده است.

平安時代 = Hei-an era (784-1185AD)

چرا "توری ای" سرخ رنگ؟

توری ای نماد معابد آئین باستانی شینتو است و همیشه جلوی رهگذر ورودی معبد تعبیه شده است. پیروان این آئین باور دارند که خدایان بر روی توری ای نزول می کنند تا در معبد ساکن شوند. رنگ سرخ وجود توری ای را چشمگیرتر می کند و برای راهنمایی بهتر خدایان تلقی می شود. ضمناً رنگ سرخ تقدس خورشید و آتش را تداعی می کند.

鳥居 = Tori-i

کف زدن و تعظیم ژاپنی ها جلوی معابد چه معنی دارد؟

ژاپنی ها جلوی محراب معابد ابتداء دو بار تعظیم می کنند، سپس دوبار کف می زنند و پس از حاجت خواهی در انتها یکبار تعظیم می کنند و بازدید خود را پایان می دهند. کف زدن ژاپنی ها برای جلب نظر و متوجه کردن خدای معبد از مراجعه خود است. کف زدن باید به گونه ای باشد که صدای دلخوش و رسای آن برای خدای جذبیت داشته باشد

二拝二拍手一拝 = ni-hai-ni-kashiwade-ippai

چرا “می کوشی” را شدیداً تکان می دهند؟

“می کوشی” یا تخت روان (سواری) خدا در مراسم عبادی آئین شینتو در سراسر ژاپن بر دوش پیروان از محلی به محل دیگر گردش داده می شود. در برخی از مراسم “می کوشی” گردان شدیداً آن را تکان می دهند و در مناطقی حتا آن را مکرراً به بالای سر خود پرتاب می کنند.

حرکت “می کوشی” به این جهت صورت می گیرد تا “خدا” ی ساکن و ساکت را نسبت به آرزوهای خودشان با خبر کنند و با تحریک، او را نیرومندتر در امر یاری رسانی به کسب و کار آن ها بسازند.

神輿 = Mikoshi = portable shrine

زنان ژاپنی بدون خجالت در ترن آرایش می کنند!

ژاپنی ها اصولاً از ایام کهن تزئین و آرایش زنان را در انظار عمومی پسندیده نمی دانند. حتی امروزه نیز بیش از 70 درصد با آرایش زنان در محیط های عمومی موافق نیستند.

اما همچنان بسیاری از دختران جوان بدون خجالت در ترن و دیگر مکان های عمومی به آرایش می پردازند.

افزایش اشتغال زنان و مشغله همزمان آن ها در خانه سبب شده است که وقت لازم برای آرایش در خانه را نداشته باشند و در ترن و مکان های عمومی این کمبود را جبران کنند.

چرا در ورودی خانه ی ژاپنی بر خلاف خارج به طرف بیرون باز می شود؟

سه علت برشمرده شده است:

- 1- ژاپنی ها عادت دارند کفش های خود را در آستانه اتاق بیرون بیاورند، در صورت باز شدن در به طرف داخل این فضا بسبب گذاشتن کفش ها اشغال می شود.
- 2- در کشوری مثل ژاپن که زلزله خیز است باز شدن در بطرف بیرون از نظر معماری توجیه پذیر است. هنگام زلزله در بطرف بیرون آسان تر و گشاد تر باز می شود.
- 3- یکی از دلایل باز شدن در به طرف داخل در خارج جلوگیری از ورود مهاجم به داخل است. با گذاشتن موانع پشت در از ورود مهاجم جلوگیری می کنند. اما چون درجه امنیت در ژاپن بسیار بالا است نیازی به این طرح معماری نیست.

چرا اتاق های ژاپنی نه با دیوار بلکه با "فوسوما" مرز بندی می شود؟

1- فوسوما حایلی میان مرز اتاق هاست که با گذاشتن و برداشتن آن می توان وسعت و گنجایش اتاق را تنظیم کرد. زمانی با برداشتن فوسوما ها در اتاق های وسیع مجلس عروسی یا سوگواری برقرار می کردند.

2- ژاپنی ها در زمان های دور برای گرم کردن اتاق اجاق روشن می کردند که سبب آلودگی هوای درون می شد. با بازکردن فوسوما و وزش باد تا اندازه ای از آلودگی هوای اتاق جلوگیری می کردند.

3- وجود فوسوما کمکی به تسهیل مناسبات انسانی نیز بود. سیگنال های محرمانه آن طرف ساده تر منتقل می شد. پچ پچ کردن آن طرف می رساند که بهتر است از اتاق خارج بشویم!

襖 = fusuma

چرا نباید آستانه ی اتاق یا لبه ی تاتامی را لگد کرد؟

از قدیم گفته اند لگد کردن آستانه ی اتاق یا لبه ی تاتامی بد یمن است، ارواح بیرون می آیند، بی احترامی به اجداد است، جزا می بینید! از لگد کردن باید پرهیز کرد و حتا متکا را نباید روی آن گذاشت.
چرا؟

1- آستانه ی اتاق مرز میان اتاق و فضای بیرون است، مرز میان صاحبخانه و میهمان است، باید این مرز محترم شمرده شود.

2- دشمنان در قدیم زیر کف اتاق ها کمین می کردند و بیشتر از آستانه ی اتاق یا لبه تاتامی به افراد داخل خانه با شمشیر حمله می کردند. از راه نوری که از شکاف لبه ی تاتامی یا آستانه ی اتاق به بیرون نفوذ می کرد موقعیت افراد درون خانه قابل تشخیص می شد.

敷居 = shiki-i

عادت ژاپنی ها در بلند کردن ظرف غذا هنگام غذا خوری بی ادبی است؟

تا قبل از عصر می جی که ژاپن با دنیای مدرن در تماس می شود آن ها روی میزهای کوچک و کوتاه یک نفره (هاکوزن) غذا می خوردند. از آن جایی که فاصله دهان تا میز زیاد است و احتمال ریزش خوراک مخصوصا سوپ وجود دارد آن ها مجبور بودند ظرف را تا دهان خود بلند کنند. این عادت غذا خوری مودبانه تعبیر می شد چون سبب عدم ریزش غذا می شد. این عادت همچنان بین مردم پایدار مانده است.

箱膳 = hako-zen

چرا چراغ سبز چراغ های راهنمایی را "آبی" می گویند؟

پیش از این ژاپنی ها هر چیزی که سبز کمرنگ یا متمایل به زرد بوده است را "آبی" می دیدند، از جمله "سیب آبی"، "برگ های آبی"، "سبزی آبی"، "قرباغه آبی" و غیره. از نقطه نظر زبانی هم رنگ سبز متمایز نبوده است. بنابراین از سال 1927 که چراغ راهنمایی در ژاپن رواج پیدا کرد چراغ سبز را "آبی" می گفتند. چون این سنت نامبری همچنان پایدار بود در قوانین راهنمایی و رانندگی 1953 هم بناگزیر چراغ سبز را "آبی" نامیدند و به آن رسمیت بخشیدند.

目録車専用

信号 = shingo

چرا پلوی گلوله شده یا "اُنی گیری" را "اُموسوبی" می گویند؟

ژاپنی ها از زمان های کهن باور داشتند در برنج روح (خدای) غلات منزل دارد. برنج بنمایه جان و زندگی بشمار می آمد و بسیار گرانقدر می بود. برنج را با دست به شکل های گوناگون گلوله (اُنی گیری) می کردند و در مراسم عبادی به پیشگاه خدایان تقدیم می کردند. بدین وسیله برنج گلوله شده نمادی برای بیان اتصال با خدای شمرده می شد. واژه "اُموسوبی" به معنای اتصال است و این واژه دقیقاً دیدگاه روحانی آن ها را بیان می کند، و همزمان وجه قدردانی نسبت آن را به همراه دارد.

امروزه شکل "اُموسوبی" بیشتر مثلث مانند است که تداعی گر شکل قلب بوده تا احساس قدردانی در آن نیز بیان شود.

おむすび = o-musubi

خوردن پلوی قرمز "سه کی هان" در مناسبت های شادی آفرین!

در زمان های کهن که برنج از چین وارد ژاپن شد رنگ متمایل به قرمز یا آلبالویی داشت و همین پلو را در مناسبت های عبادی به نشانه رضایت و امتنان پیشکش خدایان می کردند.

ارج گذاشتن به برنج در حقیقت برنج قرمز بوده است نه برنج سفید. ضمناً رنگ قرمز تداعی سرخی خورشید است که نماد پاکی، گرمی و زندگی و از همه مهمتر خدای خورشید گونه "آماتراس" بوده است.

تهیه پلوی قرمز یا "سه کی هان" در جشن و مناسبت های شادی آفرین صیانت از این سنت و گرامیداشت آن است.

赤飯 = seki-han